



Universiteit  
Leiden  
The Netherlands

## The development and socialization of children's ethnicity-related views in the Netherlands

Veen, P.D. van

### Citation

Veen, P. D. van. (2023, May 25). *The development and socialization of children's ethnicity-related views in the Netherlands*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3618869>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3618869>

**Note:** To cite this publication please use the final published version (if applicable).



# Nederlandse samenvatting

Daudi van Veen

S

## NEDERLANDSE SAMENVATTING (SUMMARY IN DUTCH)

Uit onderzoek blijkt dat in Nederland kinderen van kleur vaker discriminatie ervaren vanwege hun afkomst dan witte kinderen (Stevens et al., 2018). Dit soort discriminerend gedrag vloeit voort uit meerdere factoren, waaronder de opvattingen die kinderen hebben over hun eigen en andere etnische groepen, oftewel etnisch-gerelateerde opvattingen (Nesdale, 2004). Theorieën over sociale ontwikkeling suggereren dat wat kinderen denken over de sociale wereld nauw samenhangt met de bronnen van socialisatie waaraan ze worden blootgesteld (Grusec & Davidov, 2010; Nesdale, 2004). Aangezien kinderen van kleur ongeveer een kwart (27%) van de kinderopopulatie in Nederland uitmaken (Statistics Netherlands, 2022), is onderzoek naar de ontwikkeling van etnisch-gerelateerde opvattingen belangrijk om positieve relaties tussen groepen kinderen te bevorderen. Onderzoek op dit gebied is in Nederland en de rest van Europa echter zeldzaam. Het doel van dit proefschrift is om kennis te vergaren over de ontwikkeling en socialisatie van de etnisch-gerelateerde opvattingen van kinderen in Nederland. In het bijzonder ligt de nadruk van dit proefschrift op drie bronnen van socialisatie: de bredere samenleving, schoolboeken en ouders.

### THEORETISCH KADER

Sinds de jaren 50 van de vorige eeuw zijn er verschillende theoretische perspectieven over de ontwikkeling van etnisch-gerelateerde opvattingen. Wat zeker is, is dat cognitieve en sociale factoren bijdragen aan deze ontwikkeling (Nesdale, 2004; Levy & Hughes, 2009). Experimenten tonen bijvoorbeeld aan dat baby's een voorkeur hebben voor de gezichten van mensen die dezelfde etniciteit hebben als hun ouders (Bar-Haim, Ziv, Lamy, & Hodes, 2006; Kelly et al., 2005; Kelly et al., 2007). Rond de leeftijd van 3 jaar oud beginnen veel kinderen ook de cognitieve vaardigheid te ontwikkelen om mensen op basis van uiterlijk in verschillende etnische groepen in te delen (Nesdale, 2004; Williams et al., 2020). Vervolgens, door middel van boodschappen uit de omgeving, leren kinderen verbale labels en informatie te associëren met hun eigen en andere etnische groepen. Dit proces ligt ten grondslag van de ontwikkeling van etnisch-gerelateerde opvattingen. De etnisch-gerelateerde opvattingen die in dit proefschrift worden onderzocht kunnen onderverdeeld worden in etnische vooroordelen (negatieve houding richting een andere etnische groep; Allport, 1954; Brown, 2010), stereotypen (geloof in de vermeende eigenschappen van een etnische groep; Fiske et al., 2002; Fiske, 2018) en affirmatie (positieve of negatieve houding over de eigen etnische groep; Phinney, 1993).

Het proces waarbij socialisatie bijdraagt aan de ontwikkeling van sociale opvattingen (waaronder etnisch-gerelateerde opvattingen), wordt beschreven in het groepsparticipatiedomeinmodel (Grusec en Davidov, 2010). Dit model is

gebaseerd op de aanname dat kinderen inherent gemotiveerd zijn om sociale normen te internaliseren, doordat mensen een aangeboren verlangen hebben om bij een groep te horen (De Waal, 2012; Brewer, 1999). Het proces waarbij kinderen sociale normen overnemen kan impliciet of bewust zijn. Door herhaalde observaties van anderen (zoals het observeren van ouders of media) kunnen kinderen impliciet meekrijgen welke groeps-gerelateerde sociale normen belangrijk zijn (Crandall & Stangor, 2005). Het overnemen van sociale normen kan ook bewust zijn, door bijvoorbeeld deel te nemen aan culturele activiteiten of door van anderen te leren over welke normen belangrijk zijn binnen een groep. Met behulp van deze principes uit het groepsparticipatiedomeinmodel, wordt in dit proefschrift onderzoek gedaan naar verschillende bronnen van socialisatie waaraan kinderen in Nederland worden blootgesteld, en waar mogelijk, hoe deze bronnen bijdragen aan de ontwikkeling van etnisch-gerelateerde opvattingen.

### **SOCIALISATIE EN DE ROL VAN DE BREDERE SAMENLEVING**

Een belangrijke bron van socialisatie waaraan kinderen worden blootgesteld zijn de dominante sociale normen van een land. Kinderen leren over deze dominante sociale normen tijdens hun kindertijd door herhaaldelijk te communiceren met anderen en deel te nemen aan culturele activiteiten (Grusec & Davidov, 2010). In het derde hoofdstuk wordt een studie beschreven waarin werd onderzocht in hoeverre nationale identificatie (identificatie met de Nederlandse cultuur) en de voorkeur voor sociale hiërarchie (Pratto et al., 1994) gerelateerd zijn aan attitudes tegenover Zwarte Piet en Sinterklaas. Aan dit vragenlijstonderzoek deden in totaal 174 witte Nederlandse studenten mee. De figuur Zwarte Piet is voor de meeste kinderen in Nederland de eerste kennismaking met een etnisch-gerelateerde controverse. Hoewel de figuur lange tijd breed geliefd was, is het gebruik van *blackface* (een karikatuur van mensen van Afrikaanse afkomst) voor deze figuur een controversieel fenomeen aangezien Zwarte Piet eigenschappen heeft die onlosmakelijk verbonden zijn aan stereotypen over zwarte mensen. De resultaten van deze studie toonden aan dat positieve attitudes ten aanzien van Zwarte Piet samenhangen met meer nationale identificatie en meer voorkeur voor sociale hiërarchie. Aangezien Sinterklaas een belangrijk kinderfeest is dat door veel kinderen in Nederland gevierd wordt, schetsen deze patronen een beeld van de intolerante normen waaraan veel kinderen worden blootgesteld gedurende hun jeugd.

### **SOCIALISATIE EN DE ROL VAN SCHOOLBOEKEN**

Andere belangrijke bronnen van socialisatie zijn de visuele en gedrukte media gericht op kinderen. Etnisch-stereotyperende beelden en teksten kunnen de etnisch-gerelateerde opvattingen van kinderen beïnvloeden (Crandall & Stangor, 2005). Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat etnische stereotypen en de ondervertegenwoordiging

van mensen van kleur in de media samenhangt met de etnische stereotypen die individuen hebben (Tukachinsky, Mastro, & Yarchi, 2015). Etnische stereotypen en de ondervetegenwoordiging van mensen van kleur komen niet alleen voor in visuele media maar ook in Nederlandse schoolboeken voor geschiedenis (Sijpenhof, 2020; Weiner, 2016). In hoeverre deze patronen ook voorkomen in Nederlandse schoolboeken voor andere vakken was nog onduidelijk.

In het derde hoofdstuk wordt een studie beschreven waarin werd onderzocht hoe mensen van kleur afgebeeld en beschreven werden in schoolboeken voor de brugklas van de middelbare school voor twee kernvakken: wiskunde en Nederlands. In totaal zijn alle bladzijden van 12 schoolboeken voor wiskunde en 13 schoolboeken voor Nederlands (van 5 uitgevers) gecodeerd door een team van 18 codeurs. De resultaten toonden aan dat in deze boeken mensen van kleur ondervetegenwoordigd zijn en vaker worden afgebeeld als mensen met een lagere status en lagere competentie dan witte personages. Met andere woorden, de resultaten laten zien dat subtiele etnisch stereotiepe patronen voorkomen in eerstejaars schoolboeken.

### **SOCIALISATIE DOOR OUDERS EN ETNISCHE VOOROORDEN VAN KINDEREN**

Kinderen worden ook via hun ouders blootgesteld aan sociale normen (Grusec & Davidov, 2010). De opvattingen van kinderen kunnen beïnvloed worden door de opvattingen en opvoedingsdoelen die in een gezinsomgeving worden geuit. (Darling & Steinberg, 1993). Denk bijvoorbeeld aan hoe ouders beslissen naar welke scholen hun kinderen gaan en welke televisieprogramma's hun kinderen mogen bekijken. Uit onderzoek blijkt dat intolerante denkbeelden en de opvoedingsdoelen- en praktijken van ouders samenhangen met de etnische vooroordelen van kinderen (Costello & Hodson, 2014; Meeusen & Dhont, 2015; Odenweller & Harris, 2018). Deze eerdere studies richtten zich echter alleen op witte gezinnen in België, Canada en de VS, waardoor het onduidelijk is of deze bevindingen generaliseerbaar zijn naar witte gezinnen (en gezinnen van kleur) in Nederland.

In het vierde hoofdstuk wordt een studie beschreven waarin werd onderzocht in hoeverre de voorkeur voor sociale hiërarchie (Pratto et al., 1994) en opvoedingsdoelen van moeders samenhangen met de etnische vooroordelen van hun jonge kinderen (6- tot 10-jarigen). Deze studie was gericht op de rol van twee opvoedingsdoelen, namelijk spaarzaamheid en gehoorzaamheid. De keuze voor deze opvoedingsdoelen is gemotiveerd door twee redenen. Ten eerste blijkt uit onderzoek dat kinderen sneller geneigd zijn om de vooroordelen van ouders over te nemen als ze vooroordelen tonen richting groepen die gestereotypeerd worden als norm overtreders (Allport, 1954; Rodríguez-García & Wagner, 2009). Ten tweede worden mensen van kleur in Nederland gestereotypeerd als niet spaarzaam en niet gehoorzaam (Hagendoorn & Hraba, 1989).

In totaal deden 249 moeders en kinderen mee (136 witte Nederlandse gezinnen, 66

Turks-Nederlandse gezinnen, 47 Afro-Nederlandse gezinnen) aan dit onderzoek. De opvattingen van moeders werden via vragenlijsten gemeten. De etnische vooroordelen van kinderen werden gemeten met een taak waarbij kinderen positieve en negatieve woorden toekenden aan foto's van twee witte kinderen, twee kinderen met een Midden-Oosterse uiterlijk en twee zwarte kinderen. De resultaten lieten zien dat Turks-Nederlandse kinderen van moeders met een sterke voorkeur voor sociale hiërarchie die het opvoedingsdoel spaarzaamheid benadrukken meer vooroordelen hebben richting zwarte kinderen. Turks-Nederlandse en Afro-Nederlandse kinderen van moeders die het opvoedingsdoel gehoorzaamheid benadrukken hebben minder vooroordelen richting witte kinderen. Bij witte Nederlandse gezinnen was er geen relatie tussen de voorkeur voor sociale hiërarchie van moeders, hun opvoedingsdoelen, en de etnische vooroordelen van kinderen. Al met al laten deze bevindingen zien dat de ontwikkeling van etnische vooroordelen bij kinderen kan samenhangen met opgroeien in een gezin waarin sociale hiërarchie en bepaalde normen benadrukt worden, maar dat meer onderzoek nodig is om te verklaren waarom dit patroon afwijkt in verschillende etnische groepen.

### **SOCIALISATIE DOOR OUDERS EN ETNISCHE AFFIRMATIE VAN KINDEREN**

Aangezien kinderen van kleur vanaf jonge leeftijd etnische discriminatie kunnen ervaren of in aanraking komen met etnische stereotypen, zijn veel ouders van kleur gemotiveerd om hun kinderen op dit vlak weerbaar te maken (Neblett, Rivas-Drake & Umaña-Taylor, 2012). Hoe ouders van kleur dit proces aanpakken wordt door onderzoekers etnisch-rationale socialisatie genoemd (Hughes et al., 2006). Uit onderzoek blijkt dat in gezinnen van kleur verschillende aspecten van etnisch-rationale socialisatie gerelateerd zijn aan etnische affirmatie van kinderen (attitudes over de eigen groep; Neblett, Rivas-Drake & Umaña-Taylor, 2012). De meeste studies naar etnisch-rationale socialisatie zijn echter gericht op gezinnen van kleur in de VS. Er is een totaal gebrek aan onderzoek naar hoe gezinnen van kleur in Nederland etnisch-rationale socialisatie aanpakken.

In het vijfde hoofdstuk wordt een studie beschreven waarin werd onderzocht hoe Afro-Nederlandse moeders etnisch-rationale socialisatie aanpakken en of die patronen gerelateerd zijn aan de etnische affirmatie van hun kinderen (6- tot 10-jarigen). In totaal deden 45 Afro-Nederlandse moeders en kinderen mee aan dit deel van het onderzoek. De etnisch-rationale socialisatie aanpak van moeders werd via vragenlijsten, interviews en observaties gemeten. De etnische affirmatie van kinderen werd gemeten met een taak waarbij kinderen positieve en negatieve woorden toekenden aan foto's van twee zwarte kinderen. De resultaten toonden aan dat Afro-Nederlandse moeders met een kleurbewuste benadering (openlijk praten over etnische identiteit) kinderen hebben met meer positieve en minder negatieve attitudes over hun eigen etnische groep dan moeders met een kleurenblinde benadering (niet openlijk praten over hun etnische identiteit). De bevindingen laten zien dat Afro-Nederlandse moeders, zoals moeders

van kleur in de VS, door openlijk te praten over hun eigen culturele achtergrond, een gevoel van etnische trots in de Afro-Nederlandse identiteit overdragen naar kinderen.

## CONCLUSIE

De hierboven beschreven bevindingen belichten hoe verschillende bronnen van socialisatie een rol kunnen spelen in de ontwikkeling van de etnisch-gerelateerde opvattingen van kinderen in Nederland. In de bredere samenleving worden zij door het Sinterklaasfeest blootgesteld aan niet-inclusieve opvattingen. Ook in schoolboeken komen etnische stereotypen en ondervertegenwoordiging voor. Verder kunnen kinderen via hun opvoeders worden blootgesteld aan niet-inclusieve en inclusieve houdingen ten aanzien van etniciteit. Deze bevindingen dragen bij aan de academische literatuur door voor het eerst deze onderwerpen te bestuderen binnen de Nederlandse context. De focus van dit proefschrift op verschillende bronnen van socialisatie biedt ook inzicht in mogelijkheden om de etnisch-gerelateerde opvattingen van kinderen inclusiever te maken. Onderzoekers en beleidsmakers in Nederland en elders kunnen samen manieren bedenken om positieve relaties bij kinderen te ondersteunen. Zoals beschreven door James Baldwin: "Kinderen zijn nooit erg goed geweest in het luisteren naar oudere generaties maar ze hebben nooit moeite gehad ze te imiteren" (1960). Om inclusieve houdingen bij kinderen te stimuleren, moeten ze niet alleen te horen krijgen dat zij anderen rechtvaardig moeten behandelen. Kinderen moeten ook herhaaldelijk kunnen zien wat een inclusieve houding richting anderen in de praktijk inhoudt. De taak is dus aan volwassenen om kritisch stil te staan bij hun eigen gedrag en bij de etnisch-gerelateerde boodschappen waaraan ze hun kinderen aan blootstellen thuis, op school, en door middel van visueel en gedrukte media.



